

Seletuskiri

Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 esitamine Riigikogule“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eesmärk

Lähtudes riigieelarve seaduse § 20 lõikest 2 ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. a määrusega nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“ esitab Haridus- ja Teadusministeerium Vabariigi Valitsusele menetlemiseks haridusvaldkonna arengukava 2021–2035. Haridusvaldkonna arengukava on ette valmistatud Vabariigi Valitsuse 30. novembri 2019. aasta korralduse nr 295 „Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 koostamise ettepaneku heakskiitmine“ alusel.

Arengukavas on seatud üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid ning nende mõõdikud alg- ja sihttasemetena. Arengukavas antakse ülevaade haridusvaldkonna praegusest olukorrast, poliitikasuundadest ja tegevustest ning sihtidest, mis soovitakse saavutada aastaks 2035. Samuti antakse ülevaade arengukava juhtimise ja elluviimise korraldusest, esitatakse seosed Euroopa Liidu poliitikate ja teiste valdkondlike arengukavadega ning arengukava maksumuse prognoos. Arengukava lisadena on esitatud detailsem ülevaade seostest ÜRO säästva arengu põhimõtetega, mõjude hindamine, arengukava mõõdikute metoodika ja allikad ning ülevaade arengukava koostamisel toimunud kaasamisprotsessist.

Arengukava elluviimist juhib Haridus- ja Teadusministeerium.

Arengukava koostamisel on aluseks võetud varasemad [uuringud ja analüüsid](#), ekspertide koostatud [visioonidokumendid](#), [strateegia „Eesti 2035“](#), [haridusvaldkonna arengukava tööriühmade töö tulemused](#), [avalike arutelude](#) ja [kaasamisürituste raames kogutud tagasiside ja sisend](#) ning [Eesti elukestva õppe strateegia 2020](#) ja [selle vahehindamise tulemused](#).

Eelnõu ja seletuskirja koostas Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsiosakonna nõunik Kersti Kõiv, kersti.koiv@hm.ee, tel 735 0194. Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Kadi Mölder, kadi.molder@hm.ee, tel 735 0234. Eelnõu on keeleliselt toimetanud Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsiosakonna nõunik Inga Kukk, inga.kukk@hm.ee, tel 735 4027.

2. Eelnõu sisu

Haridusvaldkonna arengukava eesmärk ja struktuur

Uus arengukava on kehtiva Eesti elukestva õppe strateegia 2020 jätkustrateegia, milles seatakse hariduse sihid järgmiseks 15 aastaks. Uue arengukavaga luuakse võimalused ja tingimused elukestvaks õppeks, pöörates seejuures tähelepanu õpivõimaluste valikurohkusele ja kättesaadavusele ning sujuvale liikumisele haridustasemetete ja -liikide vahel. Olulisel kohal on õppija vastutus, õpitahe ja -harjumused ning õppijakeskse õppe põhimõtted. Tööturu kiire muutumise tõttu peab haridussüsteem aastal 2035 toetama igas vanuses inimeste kiiret ümber- ja täiendusõpet ning pakkuma õpet, mis vastab tööturu vajadustele. Õppekeskkond peab toetama kvaliteetse ja tulevikku suunatud hariduse andmist, suurenema peab taristu ühiskasutus ja ressursitõhusus. Haridusasutuse õppekeskkonna kujundamisel tuleb arvestada ruumikvaliteedi põhimõtetega ning tagada õppijatele ja töötajatele vaimselt ja füüsiliselt turvaline ning heaolu toetav keskkond, erilist tähelepanu tuleb pöörata organisatsioonikultuuri arendamisele ja väärtuspõhisele juhtimisele. Haridusasutuse juhtidel ning õpetajatel, kutseõpetajatel, õppejõududel ja koolitajatel on haridussüsteemis tähtis roll. Seetõttu on oluline,

et aastal 2035 on nii õpetaja kui ka koolijuhhi amet mainekas. Õpetaja peab olema üha enam väärtuste kujundaja ja juhendaja ning õpetaja pädevuste arendamine peab toimuma pidevalt alates tasemeõppest ning jätkuma karjääri jooksul. Õppeasutuse juht peab looma õppimist ja heaolu toetava nüüdisaegse õppekultuuri ning oskuslikult suunama muudatuste juhtimist ja elluviimist. Kõrghariduses tuleb uurida, arendada ja hinnata õpetamisoskusi ning väärtustada õppejõu kui oma valdkonna tippspetsialistide koolitaja tööd. Seatud sihid aitavad Eesti inimestel teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetada Eesti elu edenemist ja üleilmset säästvat arengut.

Arengukava põhiosa struktuur on järgmine:

Sissejuhatus

1. Praegune olukord
2. Üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid
3. Strateegilised eesmärgid, sihid ja tegevussuunad
4. Arengukava juhtimine ja elluviimine
5. Indikaatorid eesmärkide saavutamiseks

Seosed Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste poliitikate ning teiste valdkondlike arengukavadega
Arengukava maksumuse prognoos

Mõisted

Arengukava esimeses peatükis kirjeldatakse praegust olukorda kitsaskohtade ja tugevuste kaudu, võttes need aluseks sihtide seadmisel ja sekkumisloogika kavandamisel.

Arengukava teises peatükis sõnastatakse arengukava üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid.

Üldeesmärk: Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

Üldeesmärgi saavutamist toetavad kolm strateegilist eesmärki:

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel.
2. Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe.
3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Arengukava kolmandas peatükis keskendutakse sihtidele ja tegevussuundadele strateegiliste eesmärkide kaupa.

Esimese strateegilise eesmärgi saavutamiseks on planeeritud järgmised tegevussuunad:

- Tagatakse kvaliteetset haridust pakkuv, kaasav ja kestlik õppeasutuste võrk ja taristu, et haridus oleks kättesaadav ja ligipääsetav eri sihtrühmadele ning õppekeskkond toetaks nüüdisaegset õpikäsitust.
- Tagatakse paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe, et vähendada õppest väljalangemist ja katkestamist ning rakendada maksimaalselt iga inimese potentsiaali.
- Luuakse terviklik lahendus mitteformaal- ja informaalõppe arvestamiseks formaalõppes, et tasemeõppe õppekavade täitmisel saaks senisest suuremal määral arvestada mitmesugustes keskkondades, nt digikeskkonnas, töökohal, koolituskeskuses, kultuuriasutuses, noortekeskuses ja -programmis, huvikoolis, spordiklubis või keskkonnahariduskeskuses õpitut.

- Õpivõimaluste mitmekesistamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ning eesti keele ja kultuuri laiemat tunde tagamiseks edendatakse rahvusvahelistumist ja õpirännet.

Teise strateegilise eesmärgi saavutamiseks on planeeritud järgmised tegevussuunad:

- Nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtteid¹ rakendatakse kõigil haridustasemetel ja -liikides, et õppeprotsess ja õppe sisu toetaksid ennastjuhtiva õppija arengut, õpe võimestaks nii õppijat kui ka õpetajat, kutseõpetajat, õppejõudu ja koolitajat. Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine toetab heade aine- ja erialateadmiste omandamist koos oskusega neid praktikas rakendada ning õpi-, koostöö- ja enesejuhtimisoskuste arengut. Paraneb subjektiivne heaolu, mis on seotud parema füüsilise ja vaimse tervisega.
- Õppe tulemuslikkuse suurendamiseks ja õppija arengu pidevaks toetamiseks lähtutakse õppekavade arendamisel ja rakendamisel ning õppijate hindamisel nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest ning arendatakse nutikat õppevara ja -metoodikat.
- Toetatakse ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist, tagatakse kvaliteetne eestikeelne ja eesti keele õpe ning soodustatakse võõrkeelte õppimist.
- Tagatakse kvalifitseeritud õpetajate, õppejõudude, koolitajate ja tugispetsialistide järelkasv, paindlikud võimalused ametisse asumiseks, tugi algajatele ning professionaalse arengu võimalused kogu karjääri vältel.
- Tagatakse õppeasutuste juhtide järelkasv, toetatakse nende professionaalset arengut, töötatakse välja ja rakendatakse juhtide hindamise süsteem, et soodustada haridusuuenduste levikut ja rakendamist ning vaimset ja füüsilist tervist ja heaolu toetava turvalise õppekeskkonna loomist.

Kolmanda strateegilise eesmärgi saavutamiseks on planeeritud järgmised tegevussuunad:

- Arendatakse välja ja rakendatakse kõigi sihtrühmade vajadusi arvestav jätkusuutlik süsteem tööjõu ja oskuste vajaduse prognoosimiseks ja seireks ning tegevuse koordineerimiseks eri osaliste vahel, et toetada tööturu vajadustest lähtuvate oskuste omandamist ning sidustada paremini haridus ja töömaailm.
- Soodustatakse suuremat lisandväärtust loovate oskuste arendamist ning laiendatakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi, sh töökohapõhist õpet, et reageerida kiiresti töömaailma arenguvajadustele ning tagada kõigile Eesti inimestele tööturul vajalikud oskused ja teadmised.

Arengukava neljandas peatükis kirjeldatakse arengukava juhtimise ja elluviimise protsessi ning **viiendas peatükis** esitatakse indikaatorid arengukava eesmärkide mõõtmiseks. Seejärel esitatakse seosed Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste poliitikate ning teiste valdkondlike arengukavadega. Arengukava lõpus esitatakse arengukava maksumuse prognoos ja arengukavas kasutatud mõistete määratlused.

Eelnõu koosneb kahest punktist.

Punktiga 1 kinnitatakse haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 ja selle lisad.

Punkti 2 kohaselt avaldab Haridus- ja Teadusministeerium punktis 1 nimetatud dokumendi ministeeriumi kodulehel.

¹ Nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtted [\[link\]](#)

3. Protokollilise otsuse mõjud

Arengukava elluviimisega luuakse võimalused ja tingimused elukestvaks õppimiseks, et Eesti inimeste teadmised, oskused ja hoiakud võimaldaksid neil teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetaksid Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut. Detailne mõjude analüüs valdkondade kaupa on esitatud arengukava lisas 2. COVID-19st tingitud eriolukord ei ole muutnud arengukava põhisuundi, kuid see andis hoogu tõhusamaks tegelemiseks mitmete praeguste kitsaskohtadega. Eriolukord andis tõuke nt õppe mitmekesistamiseks, õppijate ja õpetajate digipädevuste arengule, kooli ja kodu koostööle, õpetajate omavahelistele koostööle ning suurendas õppijate enesejuhtimisoskusi. Samas tõi COVID-19 välja kitsaskohti, mis vajavad lahendamist, nt digivahendite kättesaadavus kodus, distantsõppe vähene sobivus hariduslike erivajadustega õppijatele. COVID-19 õppetunde võetakse arvesse programmide tasandil.

4. Protokollilise otsuse rakendamise kulud

Arengukava rahastatakse riigieelarvest ning täiendavalt Euroopa Liidu 2021–2027 rahastamisperioodi tõukefondide vahenditest. Arengukava maksumuse prognoosi aluseks on Statistikaameti rahvastikuprognosis ja Rahandusministeeriumi pikaajaline majandusprognoos. Arengukava maksumuse prognoos on esitatud strateegiliste eesmärkide kaupa, sh esimese strateegilise eesmärgi maksumuse prognoos hõlmab praeguse rahastamise baastaset. Baastase ja esimene strateegiline eesmärk: formaalhariduse pakkumise kulud, sh tegevuskulud, toetused ja investeeringud; vahendid õpetajate palgataseme säilitamiseks; koolivõrgu jätkuv korrastamine ruumikvaliteedi põhimõtteid arvestades. Teine strateegiline eesmärk: kulud hariduse kohandatavuse ja paindlikkuse suurendamiseks (HEV, rändetaustaga õppija); õppevara ja õppekava arendamine ning õpetajakoolituse kulud; õpetajate palgakasv 120 %ni riigi keskmisest palgast aastaks 2025. Kolmanda eesmärgi rahastus sisaldab investeeringuid kolmanda strateegilise suuna tegevustesse, s.o kutsesüsteem, OSKA, täiskasvanute koolitus, praktikakorraldus, töökohapõhine õpe jm.

5. Protokollilise otsuse jõustumine

Protokolliline otsus jõustub üldises korras.

6. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks ministeeriumidele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Riigikontrollile, Õiguskantsleri Kantseleile, SA-le Innove, SA-le Archimedes, Hariduse Infotehnoloogia SA-le, SA-le Eesti Teadusagentuur, Integratsiooni SA-le, Tervise Arengu Instituudile, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Rektorite Nõukogule, Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogule, Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioonile Andras, Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingule, Eesti Koolijuhtide Ühendusele, Maakoolide Ühendusele, Eesti Eraüldhariduskoolide Ühendusele, Eesti Alushariduse Juhtide Ühendusele, Eesti Noorteühenduste Liidule, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Eesti Üliõpilaskondade Liidule, Eesti Lastevanemate Liidule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Haridusfoorumile, Eesti Kultuuri Kojale, Eesti Haridustöötajate Liidule, Eesti Õpetajate Liidule, Eesti Lasteaednike Liidule, Eesti Logopeedide Ühingule, Eesti Eripedagoogide Liidule, SA-le Noored Kooli, Heateo Haridusfondile, Eesti keelenõukogule, Muuseumiühingule, Tallinna Ülikoolile, Tartu Ülikoolile, AHHA keskusele, Eesti Vabaharidusliidule, Eesti Rahvaülikoolide Liidule, SA-le Kutsekoda, Eesti Noorsootöö Keskusele, Ettevõtluse Arendamise SA-le, Töötukassale, Eesti Töötajate Keskkliidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Koolipsühholoogide Ühingule, Eesti Ametiühingute Keskkliidule, Koolitus- ja Konsultatsioonifirmade Liidule.

Ülevaade laekunud ettepanekutest ja nendega arvestamisest on esitatud seletuskirja lisas.

Haridusvaldkonna arengukava eelnõu on arutatud kultuurikomisjonis 09. märtsil 2020. a ja 11. jaanuaril 2021. a. Riigikogu täiskogu istungil toimus haridusvaldkonna arengukava eelnõu arutelu 13. septembril 2021. a.

Võrreldes arengukava eelnõuga, mis esitati Vabariigi Valitsusele menetlemiseks 10. juulil 2020 ja saadeti 29. oktoobril 2020. a Riigikokku arutamiseks, on tehtud väiksemaid muudatusi järgmiselt:

- 1) täpsustatud on indikaatorite metoodikat, sh baas- ja sihttasemeid;
- 2) uuendatud on arengukava maksumuse prognoosi;
- 3) täpsustatud on mõisteid, nt mikrokraadide asemel kasutatakse tekstis mikroqualifikatsioonid; ema- ja kodukeele asemel kasutatakse läbivalt emakeel jms.
- 4) täiendatud on teksti Riigikantselei juhtimisel tegutseva ligipäätavuse rakkerühma ettepanekutega haridusele ligipäätavuse osas;
- 5) vormistuslikud täiendused;
- 6) eelnõust on välja jäetud läbivad teemad vastavalt kehtivale õigusruumile. Valdkonna arengukavas arvestatakse läbivaid teemasid perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse tähenduses kuni selle eelarveperioodi lõpuni.

Liina Kersna
haridus- ja teadusminister